

EU sätter nationalstaten framför flyktingkonventionen

Ut antologin [Den kantstötta välfärden.](#)

Det är ett problem att EU:s medlemsländer inte har ett perspektiv som sträcker sig över nationalstatens intresse. Deras restriktiva politik riskerar grunden i FN:s flyktingkonvention när flyktingars skydd och säkerhet kommer i andra hand. Det krävs också ett politiskt samtal som försvarar grundläggande rättigheter för alla, även de fattiga, inom EU.

Arbetskraftsinvandringen ökade i Sverige på 1960-talet. Stora svenska företag rekryterade arbetskraft från södra Europa. Vi behövde både den utländska arbetskraften och hemmafruarnas inträde på arbetsmarknaden för att upprätthålla produktionen.

Den ökade produktionen gav möjligheter att öka levnadsstandaren och bygga ut välfärden. Trots att behovet av utländsk arbetskraft var stort förekom en diskriminering av arbetskraftsinvandrarna i Sverige, skrev makarna Inghe i *Den ofärdiga välfärden*. Migranterna blev illa bemötta och ifrågasatta. Författarna ger exempel på att invandrares barn blev bortjagade från lekplatser och utsatta för stenkastning. Invandrarna fick hålla tillgodo med den sämsta boendestandarden och de som inte var yrkesutbildade fick låga löner.

Både arbetsmarknaden, migrationen och den sociala rörligheten mellan länder har radikalt förändrats det senaste halvsekle. Under 1970-talets lågkonjunktur upphörde i stort arbetskraftsinvandringen till Sverige från södra Europa. Sverige var på 1960-talet ett industrisamhälle medan vi i dag är ett tjänste- eller kunskapssamhälle. Åren efter 1975 kan ses som ett genombrott för tjänstesamhället. Det innebär att arbetslivet har förändrats och produktion av tjänster fått

större betydelse.

I dag är det framför allt flyktinginvandringen och integrationen av flyktingarna som har en framskjuten plats på agendan. Bakgrunden till flyktingmigrationen är krig, politisk terror och brott mot mänskliga rättigheter. För flyktingmigration är det *humanitära* skyddet grundläggande och finns i FN:s flyktingkonvention. Flyktingarna har en ovillkorlig rätt att få sina skyddsbehov tillfredsställda eftersom det är fråga om liv eller död.

Detta glöms ofta bort när många av mottagarländer i Europa nyligen har infört en restriktiv asylpolitik. Det har skapat problem som vi inte kan blunda för. 2015 blev ett rekordår för antalet flyktingar till Europa. Då började många länder att bryta mot Dublinförordningen och ett fåtal länder inom EU fick ta emot många flyktingar. Beslutet i Sverige hösten 2015 om att införa gränskontroller innebar en omsvängning av den svenska flyktingpolitiken och antalet asylsökanden minskade drastiskt under 2016.

Ett problem är att EU och dess medlemsstater inte ser flyktingarnas skydds- och säkerhetsaspekter i ett perspektiv som sträcker sig över nationalstaternas intressen. Tar inte Europa ett ansvar, finns det en risk för att vi skickar signaler till andra regioner om att det är tillåtet att vägra att ge det humanitära skydd som är grunden i flyktingkonventionen.

Vad som komplicerar ett sådant ansvarstagande är en rad inrikespolitiska förhållanden. Det gäller till exempel det faktum att högerpopulistiska partier med ett invandrarkritiskt program fått framgångar, vilket andra politiska partier i sin tur förhållit sig till.

Antingen har de tagit avstånd till de invandrarkritiska strömningarna eller anpassat den egna politiken till dem. Flyktingfrågan har också under senare tid kommit att handla om

europaisk rättvisopolitik eftersom en del länder tagit emot många flyktingar och andra få.

År 2015, som var det år vi tog emot flest flyktingar, sökte sammanlagt 162 877 personer asyl i Sverige. Av dem var 70 384 barn och 35 369 ensamkommande flyktingbarn. Barns situation under krig, förföljelse, flykt och i asyl orsakar stora medicinska och psykiska påfrestningar och allvarliga trauman. Det ställer samhället och den sociala barnvården inför stora utmaningar.

I Sverige har kommunerna fått ett stort ansvar för ensamkommande flyktingbarn som söker asyl. Det handlar om tonåringar som kommer till landet utan föräldrar eller vårdnadshavare. Eftersom flera av de ensamkommande kommer hit utan pass eller identitetshandlingar har det i vissa fall varit svårt att fastställa ålder på de asylsökande. Pojkar är starkt överrepresenterade bland de ensamkommande.

Flera av de asylsökande har enligt Migrationsverkets statistik fått avslag på sina ansökningar. När de fått avslag ska de lämna landet. En del har själva återvänt till sina hemländer eller avvisats av polisen. En del har försvunnit på grund av långa väntetider under asylprocessen. En del av dem som fått avslag har myndigheterna i Sverige inte haft möjligheter att avvisa. Vi har dålig kunskap om vad som hänt med dem.

En konsekvens är att antalet så kallade papperslösa sannolikt har ökat. Det innebär att de inte kan få tillgång till socialförsäkringssystemen eller andra juridiska, sociala och politiska rättigheter utan lever i ett ingenmansland.

De öppnade gränserna i Europa har också medfört att den djupa europeiska fattigdomen har synliggjorts i de nordeuropeiska rika ländernas gatubilder under det senaste decenniet. Extremt fattiga och diskriminerade människor från de nyaste EU-länderna hoppas på att få ett arbete, medan andra tigger, pantar flaskor eller säljer gatutidningar i de rikare

länderna.

Det är framför allt kyrkor och frivilligorganisationer som vidtar insatser i form av soppkök och härbärgen för att göra livet någorlunda drägligt för dem. Också en rad andra civila nätverk och grupper har bildats och är aktiva på internet och agerar snabbt då akut hjälp behövs får någon som tigger eller ordnar motaktioner då polisen ska riva EU-migranternas tältläger.

Det har varit svårt att hitta en hållbar lösning på problemet med det nya tiggeriet och många länder i Europa har infört förbudslagstiftningar. Men vare sig att förbjuda eller kasta ut människor som tigger eller linjen med medlidande och filantropin – ”ge dem en allmosa, mat och en säng”- är en framkomlig väg att bekämpa tiggeri och fattigdom.

I Europa krävs en politisk diskurs om de fattigas rättigheter inom EU som går tvärs genom nationella gränser och som inte bara är baserat på paternalistiska argument, utan kräver ett försvar för grundläggande rättigheter för alla.

Text: Hans Swärd

professor i socialt arbete vid Socialhögskolan, Lunds universitet och ordförande för Centralförbundet för socialt arbete, CSA

Foto: Frans Oddner

Ovanstående text finns i en längre version i den nyutkomna antologin [Den kantstödda välfärden](#), med Hans Swärd som redaktör, utgiven av Studentlitteratur. SocialPolitik kommer att publicera alla antologins texter i korta versioner.

I slutet av 1960-talet, under rekordåren i svensk ekonomi, kom Den ofärdiga välfärden ut. Boken såldes i rekordupplagor och gjorde starkt avtryck i debatten om välfärdssamhället. Den blev en termometer på dåtidens välfärd och dess brister.

Nu har ett antal välfärdsforskare från flera olika discipliner gått samman för att analysera vad som hänt med utvecklingen på ett antal välfärdsområden under det gångna halvsekle. Vilka luckor finns det i välfärden i dag? Vilka grupper känner främlingskap i det moderna samhället? Vilka ny-(gamla) utmaningar ställs välfärden inför? Vilka bilder ges av svensk välfärd i en tid då fakta tycks få allt mindre utrymme?

